

Igal asjal on kaks otsa: akats ja lõpets

Lugusid Kõrbja kandist

Aada Aasa

Koostaja ja toimetaja: Mari-Ann Rimmel
Keeletoimetaja: Valdo Valper
Kujundaja ja küljendaja: Pille Niin

Fotod Aada Aasa ja Elsa Reispassi erakogudest
20. sajandi alguskümnendite ülesvõtted: Mihkel Maurer
Foto lk 40, kaart ja joonistused: Mari-Ann Rimmel

Väljaandmist toetanud:

Eesti Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp
Haridus- ja Teadusministeerium (IUT 22-4)
Autori perekond

Autoriõigused: Eesti Kirjandusmuuseum,
Mari-Ann Rimmel (tekst ja joonistused), Aada Aasa (tekst)
Trükikoda: Greif
ISBN 978-9949-677-18-4

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv
MTÜ Eesti Kohapärimuse Keskus

*Igal asjal on kaks otsa:
akats ja lõpets*

Lugusid Kõrbja kandist

Aada Aasa

EKM Teaduskirjastus
Tartu 2019

Sisukord

Saateks 7

Autori eessõna 11

Minu maastikud 15

Igal asjal on kaks otsa: akats ja lõpets. Tõntsu rahva lugu 33

Suur Kustas 105

Kuidas ma Aisi kass olin. Mälestusi vanaisast 111

Kasutatud allikate arhiiviviited 128

Aada Aasa tütar Evaga 1977. aastal

Saateks

Raaamatu autor, Vändra kihelkonnast Koogiste külast pärit Aada Raasa (sünd 1936) on Eesti Rahvaluule Arhiivi korrespondent, endine Tallinna botaanikaaija töötaja ja suur käsitöösõber, laia silmaringiga kultuurihuviline inimene. Samuti on ta tähelepanelik ja loomupäraselt ladusa jutustamisoskusega kirjutaja, kes on lapsest saati hoidnud mälus seiku ja detaile oma vanavanemate ja nende vanemate elust-olust. Tema vaarisa ema Tõntsu Anna oli ravitseja ja taimetark.

Oli suur rõõm Aada mälestusi raamatuks kokku seada. Juba tema esimest Eesti Rahvaluule Arhiivi saabunud kirjatööd lugedes läks see hinge – oli selge, et autoril on öelda midagi enam kui vastused etteantud küsimustele või kohusetundest üles tähendatud põlvnemislugu. Eakas autor on loonud jääva väärtusega mälestusmärgi kodukandi looduse elurikkusele, samuti “vanaviisi” külaelule kunagisel Pärnu- ja Järvamaa piirialal, nüüd põhiliselt Raplamaale jäävas piirkonnas (Kõrbja, Koogiste, Lelle ja Käru kant). Raamatus sulanduvad lapse vahetu pilk ning täiskasvanute elu oma reeglite ja tavadega, mis praegusel hetkel tunduvad väga arhailistena. Tegemist on reaalseste inimeste ja kohtadega ning ajalooliste hoovustega, mis puudutasid nii kohalikke elanikke kui kogu Eestit. See “kadunud maailm” jõuab meieni läbi humoorikate pajatuste ja ilmekate situatsioonide. Vanadel fotodel kujutatud inimesed otsekui ärkavad ellu, käivad koolis, tööl, kosjas, kõrtsis ja kirikus, reisivad ringi, ajavad juttu ja laulavad, viskavad vigureid jne. Läbi lustakate või ka tõsisemate episoodide hargneb ühe suguvõsa lugu. Põlvkonnad vahelduvad, kunagi kindlate küladega seotud pere järeltulijaid jagub praeguseks nii kodukanti kui ka linnadesse.

Autori stiil on isikupärane ja kaasakiskuv, tundlikku maailmapilti mahuvad lähivaates nii inimesed kui ka taimed ja loomad, kelle keeltki on võimalik mõista. Jutujärge on sujuvalt põimitud kohapärimust, rahvameditsiini ja -uskumusi, laulusalme, kõnekäände ja vanasõnu. Lugeja saab osa eelnevate põlvete hoiakutest ja tõekspidamistest, rahvalikult lopsakast ja loovast keelekasutusest. Raamatus ei puudu ka oma kasvatuslik iva: laps tunneb end keerulisteski oludes turvaliselt, kui tal on keegi, kes teda hoiab ja armastab ning kohtleb kui võrdväärset.

Usun, et memuaaride eri kihistustest leiavad peale sugulaste ja kohalike inimeste palju põnevat ka etnoloogid, folkloristid, nimeuurijad, genealoogid, pedagoogid, botaanikud jpt.

Maastik ja keskkond, millest raamatus juttu, on nüüdseks paljuski muutunud – nagu ka ajad ja elulaad. Omaaegsete tuntud maamärkidena seisavad igapäevaelu foonil Bleimanni vabrik, Kõrbja karjamõis ja Käru mõis, Lelle õigeuskirik ning kihelkonnakool. Läheduses marjametsade, küngaste, rabade ja kalarikaste ojade vahel asetsevad talud ja saunad, viljakad põllud (kunagised alemaad), karjamaad ja õitest kirendavad aasad-puisniidud, hargnevad jalgrajad ja pistandaedadega ääristatud külavaheteed, kus sõidavad hobuvankrid, Koogiste poolt kostab rongivile... Pigem vaesema rahva vaatepunktist üles tähendatud mälopildid põhinevad argistel sündmustel, mis on enamjaolt aset leidnud alates 19. sajandi keskpaigast kuni Teise maailmasõjani. Järgnenud murranguliste aegade hingust on kohati tunda ka autori turvalises lapsepõlvemaailmas, millest on siiski meenutada palju meeliköitvat ja positiivset. Riivamisi puudutatakse kolhoosiaja algust ning hilisemate põlvkondade elukäiku.

Tavaliselt faktipõhiste asjalike koduloouurimuste taustal paistab Aada looming silma isiklikkuse, detailsuse ja filosoofiliste tõdemustega, tuues kohati meelde Friedebert Tuglase Väikese Illimari või Astrid Lindgreni maaeluteemaliste lasteraamatute õhustiku. Ka piinlikuvõitu või taunitud nähtustest oskab ta kirjutada mõistvalt ja peenetundeliselt. Kujutlusvõimet appi võttes hakkab sündmusk justkui filmina silme ees jooksuma. Tekstile pakuvad visuaalset tuge fotokaadrid eri ajastutest. Omaette väärtuseks võib pidada kohaliku fotograafi Mihkel Maureri (1876–1937) ajaloolisi pilte,

mille klaasnegatiivid hävisid tema eluaseme põlengus. Siin avaldatud fotode koopiad on nüüd hoiul Eesti Kirjandusmuuseumis, Eesti Rahvaluule Arhiivi digikogus.

Peatükid on järjestatud nende valmimise järgi. Raamat algab Aada esimese kaastööga Eesti Rahvaluule Arhiivi kogumisvõistlusele “Minu maastikud” (2015), mille kaudu saame aimu piirkonnast, kohanimedest, autori lapsepõlvepaikadest ja lähikondsetest. Pikem ja üksikasjalikum, rohkem isikujuttudele ja suguvõsale keskenduv peatükk “Igal asjal on kaks otsa – akats ja lõpets” annab edasi Tõntsu (Tõnsu, Tõnso) talu rajamise, õitsenguaastate ja hävimise loo. Meeleolukad kõrvalepõiked ulatuvad aga mujalegi, sealhulgas koduküla rännumeeste kaudu koguni Kaukaasia eestlaste juurde. Järgnevad Aada vanaisa onu, kohapeal tuntud tsaariaegse “tükimehe” Suure Kustase krutskite kirjeldused ning lõpuks, jõudes ringiga tagasi lapsepõlvekoju, soojad meenutused vanaisast-vanaemast. Vanaisa kui kõige lähedasema inimese ligiolekut on raamatus tunda läbivalt.

Käsikirja toimetamisel tegime koos autoriga raamatu kui terviku huvides väiksemaid parandusi, samuti täiendusi. Viimasesse peatükki on lisatud lõiguke perekonnanimede teemalisest kaastööst. Raamatu tegelastel on tihti ka erilised eesnimed, seda tänu pere kuulumisele õigeusu kogudusse. Autor on nimede osas toetunud oma mälule, abiks oli Ants Härma koostatud sugupuu.

Praegu elab Aada Aasa Tallinnas. Kodutalu ning tuttavad maad-metsad on müüdnud. Väikesesse linnakorterisse mahuvad kangasteljed, kass Aurelius, palju toalilli ja raamatuid. Oma teadmisi ja mõtteid on Aada nõus küsijaile lahkelt jagama. Loodan, et tema sulg niipea ei väsi, sest igal kohtumisel meenuvad aina uued lood ja laulud.

Julgustagu käesolev teos nii eakamaid kui nooremaid oma mälestusi kirja panema – kunagi ei ole hilja alustada, kunagi ei tea, millal väiksest asjast võib kasvada suur!

Miski siin maailmas pole juhuslik ja kõik me oleme omavahel ühenduses, samas on iga inimene ja tema maailmanägemise viis unikaalne. Suur suguvõsa ja teadmised eelkäijatest on toeks mitmes mõttes.

Aitäh kõigile toetajaile, kes aitasid raamatul teoks saada! Tekstide sisestamisel olid abiks Aada tütar Eva Vint, Säde Lee Rimmel ja Tuuli Otsus. Mõned fotod on saadud kaugematelt sugulastelt – Martin Aasavälilt, Liia Puurult ja Elsa Reisspassilt. Lõpliku lihvi andis käsikirjale küljendaja Pille Niin, kes kohendas ka fotosid. Selles osas andis oma panuse ka Malle Rimmel. Lõpetuseks tahan tänada oma ema Milvit, kelle vahendusel avanes minu jaoks üks sedavõrd köitvasse maailma – Aada on nimelt tema kooliõde ja sõbranna Röpina Aiandustehnikumis õppimise ajast.

Mari-Ann Rimmel, folklorist

Hea lugeja!

Kui mina alles “noor” (vist 74-aastane) olin ja vanaviisi oma vana-kisa rajatud lapsepõlvkodus elasin, olles sinna juba üksinda jäänud, juhtusin oma noorema sugulase Evega vanu lugusid lapsepõlvest heietama. Näis, et need lood tallegi huvi pakkusid, nii et tema hakkas mind utsitama: “Pane need lood kirja, meie ei tea sellest ajast midagi!” Ei ma osanud esialgu midagi arvata.

Aga arva või ütle mida tahes, elu läheb omasoodu ja seab meid tihti omatahtsi olukordadesse, kust pole pääsu ega küsimist, mida Sina ise tahaksid teha või kuidas olla. Nii olid ümbrusest kadunud postkontorid, kauplused; ei tasunud sõita ka autolavkal meile leiba ja muudki tooma. Kui kaua sobib loota ka heade naabrite abile, kellel endilgi aastate hulk üha kopsakust kogub? Oma lapsel linnas ka mure, et ei suuda oma elu kõrvalt mulle maale abiks käia. Tollal arvasin küll ise veel toime tulevat, aga aeg ei too jõudu juurde ja kolimine isegi pole kerge ettevõtmine. Et see noor sugulane, mu noorima vanaonu pojatütar, pakkus selles tükis oma abi, sai asi otsustatud. Ja Eve pere toimetas mu kodinad meie endisesse korterisse. Võtsin oma kassikese ja sõitsin ise rongiga järele (oh õnne, et tollal rongid veel Pärnusse käisid!). Ei saanud ju loomakest üksinda jätta looduse stiihia hooleks – reinuvadereid lonkis põldudel tihti ja külast kadus kassikese ka tihti!

Nii ma siis oma lapsepõlvkodu maha jätsin – põe seda valu kui kaua tahes, kuid lõpuks tuleb harjuda sellegagi.

Kui me kahekesi kassiga teineteisega tõtt vahtisime, tuli mõte, et ehk tahaksid nooremad tõesti teada saada, “kuidas inimesed vanasti elasid”, nagu ma ise lapsena vanadelt painasin – polnud

sel ajal ju meil ei raadiot, ei mingit meelelahutust, ei eriti palju lugemisvaragi. Õhtuti tihti vaid peerutule või “tattnina” valgus. Ehk huvitab mu noori sugulasi, kuidas meie vanemad põlvkonnad siin maamunal toime tulid, ehk saavad aimu, kuidas igal ajal on pidanud toime tulema ja alati on raskuste ja murede vahel leidunud ka õnnestumisi, rõõmu ja vaimukustki. Siin see siis on! Küllap igaühel on omad mälestused, minule tulid meelde just sellised.

Aada Aasa

2019. aasta kevadel Tallinnas

- Hea kaaslane kass Aurelius Koogiste päevil
- Aada Aasa oma kodus Oru talus taimede keskel 1993. aastal
- 2-aastane Aada Tauram

Minu maastikud

Kõige lähedasemad on küll ikka need maastikud, kuhu me sün-nime. Lapsepõlve paigad jäävad eluajaks meelde, kuhu tahes meid elu hiljem viib. Sündisin metsade keskel ühe suurema talu saunas. Ilm olnud tuuline ja vihmane, maapind must ja porine, kuigi käes juba jõulukuu. Seda hetke ega päeva ei mäleta oma elust küll vist keegi ja ega minagi. Hästi mäletan küll juba aega, kui ma pol-nud veel 2-aastane. Elasime siis vanaisa majas. Rohkem kui üks kord ärkasin öösel suure ahastusega ja nutuga, mis peale tuli vanaisa, viis mu süles akna juurde (toa taga kasvasid suured kuused, oksad pea-aegu aknani ulatumas) ja ütles: “Ära nuta, näe, kuused õues ei saa aru, miks sa nutad, ja naeravad sind.” Jäin vaatama justkui mulle vii-pavaid rohelisi oksa. Justnagu jäingi uskuma, et võibolla tõesti nae-ravad. Mulle tundus, et küllap kõik puud-põõsad ja taimed on ka elusad ning ju nad siis vast mõtlevad ja räägivadki – liigutada nad ju oskavad. Kogu mu lapsepõlve-ea kehtis kirjutamata seadus: püha-päeva hommikuti, kui vanaisa oli end “nooreks teinud”, s.t habeme ära ajanud, oli tema minu päralt, läksime “luusima”, kui vähegi ilm lubas.

Varakevadel, kui lund oli veel maas, aga mättanukid paljad, läk-sime kõigepealt vaatama, kas sipelgad on juba ärganud. Kui siis sipelgapesa tipus oli juba kobar sagijaid, siis vanaisa sirutas käed nende kohale ja laskis sipelgail oma sepatööst valutavaid käsi “ravida”. Mulle seletati, et sipelgad arvavad teda enda vaenlaseks ja seetõttu lasevad kanget hapet tema käte pihta, ise teadmata, et nad niimoodi head teevad.

Kui lumi juba läinud, heinamaa tükati suure vee all, siis võttis vanaisa mu kaenlasse ja mööda mättaid liikusime kaugemale heinamaale, kus kollendasid pajud ja õitses näsiniin – seda ei võinud katsuda ega tuppa kaasa võtta, on teine väga mürgine, aga ilusad roosad õied vaatamiseks keset varakevadist hallust. Taga heinamaa nurgas kasvas üks väga suur ja kõrge pajupõõsas. Sealt tõi vanaisa kord, kui olin nohuga kodus ega saanud luusima minna, koju suure kollaste pajutibudega oksa ja pani veeämbrisse, nii nagu suviste-pühade ajal kaski. Imetlesin seda ja rõõmustasin, et vanaisa selle mõtte peale tuli.

Siis hakkas juba järjest “uudiseid” juurde tulema. Väga olulised olid ära oodata kitsesilmad (ülased), meil kõige rikkalikumalt kasvavad kevadlilled, nende järele löid tantsu lahti varsakabjad, juba kannikesed, jaanililled, kullerkupud, kõik metsalilled suure suveni ja sügiseni välja, et *olgu rääk'mata!* – nagu vahel armastas ütelda mu vanatädi Maria mees, kui sõnad jäid mannetuks mingi asja või olukorra kirjeldamiseks (ütlen sedasi tänini). Ega enne heinategu lubatud lilli korjates palju heinas tallata ja ega neid polnudki palju vaja võtta – seal, kus neid palju koos kasvas, olidki ilusamad vaadata. Jaanilille oli teisel pool oja naabri jäätma-põllul tihedasti nagu lillakas vaip. Seal pidi ka hoolega astuma, sest kord jäin seisma ühel jalal nagu kurg – otse ees maapinnal, hobuse jälje sees oli neli kirjut muna. Selline oli kiivitaja pesa, ise nad lendasid ja kiljusid oma nime: “Kiiviit, kiiviit!”

Karjamaal kaskede all kasvas kaks hästi lõhnavat lilleliiki, ööviul ja uibuleht, neid ei võinud noppides rebida ega ka palju korjata, öeldi, et äkki tuleval aastal ei kasvagi enam seal, kui neile haiget tehakse.

Hämarama metsa all kasvasid ühed isevärki taimed – aina rohelised lehed, õisi nagu polegi näha, vaid mingid rohelised kribalad. Kui nende kohta küsisin, vastas vanaisa: “Eks nad ühed hunditubakad ole.” Imelugu, kas hunt või hundi naine siis neid talveks hundile piibu sisse kuivatab nagu vanaema vanaisa jaokski. Nüüd siiski tean, et see taim on seljarohi.

Sel ajal teati taimi mitmete teiste nimedega kui neil kirjakeeles on. Vanaema kuivatas ojamõõlu lehmale rohuks ja kutsus neid karukelladeks. On teised huvitavate värvidega – tumepunane roosaga kokku “seatud”. Mul oli kord lapsena samade värvidega kleitki.

Angervaksu kasvas palju hobuse koplis, neid hüüti vormi nimega, aga öeldi, et lehmad neid ei söö. Ju vist vähe vänged.

Ma olin üksik laps, oleksin hea meelega läinud onu lastega mängima, seal olid minust vanemad kolm poissi, kes alatasa midagi meisterdasid ja ehtasid. Aga kes mind sinna siis omapäi lubas. Tuli minna “omal käel”. Teerada läks põllu äärest, siis suure kuusemetsa alla, kus kasvas mustikavarsi, metsosja, igasuguseid samblaid ja kus kükitasid uhked kärbseseened, kübarad kikkis peas. Nii ilus pilt oli! Aga jälle – kole “kihvtised” – ära puutu!

Kuid enne kui ma metsa alla sain, jooksis isa “valgele rätikule” järele ja tõi jooksiku koju tagasi. Kui küsitud, kuhu minek oli – “Tootsi pois-tega mängima”. Ju siis 2–3-aastaselt ei arvatud seda aru veel olema. Mu meelest oli ikka küll – poisid ehtasid liivauku maja – kahe vaia vahele laoti lepahalgudest seinad ja olid ikka nagu päris kohe, aga näe, ei lastud inimesel ehitusest osa võtta. Ole siis või tee!

Meie külas polnud mägesid. Naabritalu maa peal oli kivitõnk – endise tellisepõletamise ahju varemed. Nende peal kasvas mitut liiki kassikäppi ja esimesed maasikad valmisid seal juba jaanipäevaks, talvel sai sealt kelguga alla sõita. 2–3 km eemal Kõrbja külas on Moona mäeks hüütud koht, kus vanasti mõisa ajal olnud moonakate elumajad, vist olen neid kunagi isegi näinud, praegu on seal kaks talumajapidamist. Lapsena ma nii kaugele ei saanud. Hiljuti kuulsin ühelt sugulaselt, et kunagi olevat seal mäel olnud kabel. Sealt on ka kruusa võetud.

Edaspidi avarus mu maailm ka kaugematesse taludesse. Üks lähem koht oli mu vanaema sünnikodu Tõntsu talu, kuhu sai käidud otse üle vesiste heinamaade, vahepeal üks allikasoonetis, kust kunagi kuivijalu läbi ei saanud. Tõntsu heinamaa oli üleni vesine, kaetud pajupõõsaste ja noorte kaskedega. Ühe põõsa all kasvasid lõhnakannikesed – helelillad ja õrnukesed, aga kuidagi “väärikama olekuga” kui ümbruses kasvavad turvaskannikesed ja suuremate õitega koerkannikesed. Palju oli seal ojamõõlu, vormi ja igasugu kõrrelisi, kelle nimesid ei tea praegugi. Seal oli ka ainus koht, kus leidus väikesi valgeid karvase servaga seeni, keda vanatädi Liisa nimetas pajuriiskateks. Kui mind saadeti mõnikord asja pärast Tõntsu, korjasin tee äärest kaasa ka väikese lillekimbu – mida kirjum, seda toredam.

Kui oli asja Oja tallu, kus elas vanaema vanim vend Kaarel, sinna oli umbes 2 km maad, otseteerada läks sealgi üle Kõre talu heinamaa nurga, sai jälle isemoodi lilledega kokku. Armsamad neist olid piibeled, neid korjasin tagasiteel vanaemale kaasa, talle need meeldisid.

Vanaisa töötas noorena Kõrbja külas Bleimanni vabrikus, kus tehti rehepeksumasinaid ja aurutalaid. Kui see vabrik aga töö lõpetas, ostis vanaisa Koogiste Kangru talust umbes 10 hektari suuruse maatüki ja ehtas sinna maja. Minu isa ostis omakorda temalt 0,3 hektarit ja tegi sinnagi majakese, nii et majad said vastamisi kahele poole teed. Nende majade vahel mu peamine elurada siis käiski. Olin 2-aastane, kui isa tuli ja viis mu süles uude majja, kus ühes toas sätas jõulupuu. Nii siis.

Mu uue kodu kõrval oli Kangru talu mets, sellest läbi käis tee, nagu neid ikka talude vahele oli sõidetud, ühest talust teise. Selle tee ääres näitas vanatädi Liisa mulle kohta, kus tema nooruses olnud kiigeplats, siis oli sinna küll juba noor kuusevõserik peale kasvanud. "Suure" tee ääres oli minu vanemate noorpõlve kiigekoht. Kangru peremees ei keelanud oma maa peale kiigeplatse teha, soovis vaid, et noored selle eest võsa raiuksid, et karjamaad laastata. Sellest uuemast kiigekohast olid sõja ajal ja pärastki veel tunda kiigeplatside augud, tantsuring ja selle keskel ümmargune lillepeenra ase, kivid ümber laotud. Viimase kiige ehtasid mu onupojad Koogiste raudteejaama lähedale, mille postid üks noor mees armuvalu või -kadeduse pärast läbi saagis ja uut kiike pole selles külas enam ehitatud. Praegu on elu seal üsna soikunud.

Vanaisa krundi piiril voolas oja, mida hüüti Liinoja nimega (tänapäeva vallakirjades miskipärast Liivojaks "ristitud"). Üle selle oja-kese viis puusild, mida tuli teatud aja järel uuendada, et sealt hobustega üle saada. Kui kord sild jälle üsna lagunemas, said seal just kokku mu vanatädi Maria ja üks Kõrbja küla perenaine hobuvankril. Hobune hakkas lagunud sillal kartma, vanatädi taganes silla otsa poole ja kukkus selili vette, ise jutustas pärast: "Oh, sa suur aeg, mul lõi vesi kõhu peale kokku! Hea, et kivi all ei juhtunud olema!"

See oja oli tollal piiriks Pärnu- ja Järvamaa vahel, nii et teisel pool oja oli juba Käru vald Kõrbja külaga, kuna meie, Koogiste küla jäi Lelle valla piiridesse. Nüüd kõik üks Raplamaa. Sama oja ääres olid

Kõrbja küla noored jalgupidi Liinojas. Vasakult Paul Aasaväli Tõntsu talust, ees Põdrale talu perepojad Paul ja Kaarel Martinson, kel olid pärilikud selgetnägemisvõimed (Põdrale talus “nõia juures” käis Aada vanaema lapsena oma emaga terviseabi otsimas). Paremalt Tamme talu sulane Alfred. Taga Tõntsu Marta, kelle kõrval Põdrale Pauli naine, kes oli tulnud Saaremaalt teenijaks.

vanaisal kaevatud paar linaleo auku, vesi täitis ka neid suurvee ajal. Vanaisa ja vanaema käisid sealt mõnikord liiviga kalu püüdmas. Mind seati kord kaldale kotipoisiks, nemad sumasid vees. Korraga ütles vanaema: “Tõmmame nüüd siit kalda äärest!” Ise summis jalaga vees. Vanaisa pole nõus: “Ah, me juba tõmmasime kah, põle seal kedagi.” Aga siis ikka tõmmati sealt kalda alt, tõstsid liivi üles ja 23 haugi korraga sees. “Näh, eidel oligi õigus!” nentis vanaisa, aga mul andis neid libedaid sealt kotti korjata.

Sirtsu sihivahe vaatega Kärü jõe suunas

Minu ema sündis ja kasvas Bleimanni vabriku töolistemajas. Seal naabruses oli suur riigimets, millest läbi käis 3 km pikkune tee, mida hüüti Sirtsu sihivahe. Vabriku töolistel oli luba seal metsas ka oma loomi karjatada. Pea iga pere pidas lehma ja seapõrsakest. Selle tee ääres käis oma lehmaga karjas ka minu ema. Sealt teadis ta vanaaegseid kohanimesid, mida kasutati veelgi orienteerumaks